

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 70/2024) ja hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta

7.10.2024

Diaarinumero

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 70/2024)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kehitysehdotukset hallituksen esitykseen:

- Asiakasmaksujen vaikutuksia ei tulisi vähentää etukäteen, vaan huomioida todellisten vaikutusten mukaan jälkikäteistarkistuksessa.
- Hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistuksessa omavastuun osuus tulisi jättää pois tai rajoittaa, jotta talouden tasapainottaminen on realistista.
- Rahoitusmallia tulisi kehittää ottamaan paremmin huomioon alueiden erilaiset tarpeet ja ikärakenteen muutokset. Tarvevakiointimalli ei ota oikein huomioon todellista palvelutarvetta. Rahoitusmallin väestömäärään perustuva komponentti tulisi poistaa.

- Lisärahoitus tulisi huomioida rahoituksen tarkistuksissa, mikäli se on myönnetty perustuslain mukaisten tehtävien hoitamiseen.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi siitä, milloin tehtävämuutoksista erilliset asiakasmaksuihin säädettävät muutokset otettaisiin rahoituksessa etukäteen huomioon niiden voimaantulovuodesta lukien. Tällaisia muutoksia olisivat asiakasmaksuja koskevassa sääntelyssä asiakasmaksujen tasoon, perusteisiin tai maksullisuuden alaan tehtävät muutokset, joiden vaikutus rahoitukseen voidaan etukäteen arvioida ja ottaa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

On erittäin hyvä, että tavoitteena on yhtenäistää terveydenhuollon asiakasmaksut kansallisesti. Hyvinvointialueiden oman toiminnan rahoitukseen kuuluvien toimintatuottojen (asiakas- ja maksutuotot) muodostumisperusteiden täytyy kestää kriittinen tarkastelu alueellisen oikeudenmukaisuuden, kansalaisten yhdenvertaisten lakisääteisten palvelutarpeiden ja veronmaksajien kohtuullisen verorasituksen näkökulmasta. Kansalaisten oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus ei toteudu, mikäli asiakasmaksujen taso vaihtelee alueellisesti samasta palvelusta.

Kunnilta hyvinvointialueille siirtyneissä kustannuksissa asiakasmaksujen taso on kuitenkin vaihdellut. Tämä on vaikuttanut myös siirtymätasauksiin ja mahdollisuuteen asiakasmaksuja korottamalla saada lisätuloja. Jos asiakasmaksut ovat olleet jo korkeimmalla lain sallimalla tasolla, ei korotusmahdollisuutta ole enää ollut. Tätä ei ole kuitenkaan siirtymätasauksissa huomioitu niiden osalta, joilla korotusvaraa on vielä ollut.

Esityksessä jää epäselväksi, miten arvio asiakasmaksukorotusten 150 miljoonan euron vaikutuksista on laskettu. Koska valtion rahoituksessa nettokustannuksiin (missä asiakasmaksut on jo huomioitu kustannuksia vähentävänä tekijänä) tehdään korotukset HVA-indeksin perusteella, ei asiakasmaksujen korotusten vaikutuksia tulisi laskennallisesti huomioida kuin korkeintaan HVA-indeksin ylittävältä osalta.

Asiakasmaksujen korotukset eivät helpota hyvinvointialueiden taloudellista ahdinkoa, mikäli korotuksia vastaava osuus säännönmukaisesti vähennetään hyvinvointialueiden saamasta rahoituksesta. Lakiluonnoksen mukaisesti vastaava määrä vähennettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoituksesta. Tämä vähennys on täysin perusteeton, ja heikentää hyvinvointialueiden taloudellista asemaa, eikä myöskään kannusta toiminnan ohjaukseen asiakasmaksujen avulla.

Mikäli rahoitusta vähennetään muutoksia vastaavasti etukäteen, ei muutoksia tule huomioida bruttomääräisesti vaan tosiasiallisten vaikutusten mukaan, huomioiden esimerkiksi maksukaton vaikutukset, syntyvät luottotappiot ja eri alueiden väestön erilainen tosiasiallinen maksukyky. Koska edellä mainittuja eriä on hyvin vaikea selvittää ennalta, asiakasmaksujen muutoksia ei tule vähentää alueiden rahoituksesta etukäteen, vaan muutosten vaikutus tulee huomioida rahoituksen jälkikätestarkistuksen kautta voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Mikäli maksujen korotusten huomioimiseen ennalta päädytään, tulisi Kelan toimesta hoitaa vähävaraisten / maksukyvyttömiä asiakasryhmien maksujen käsittely ja korvaaminen perustoimeentulotuesta eikä lisätä hyvinvointialueiden velvoitteita erikseen selvittää samojen vähävaraisten asiakasryhmien tuloja, koska tällöin samaa selvittelytyötä tehtäisiin sekä hyvinvointialueilla että Kelassa. Rahoituksen jälkikätestarkistukseen tuleva omavastuuosuus on hyvinvointialueiden krooninen rahoituksen alijäämä huomioiden kestämaton ratkaisu. Lakiluonnoksen mukaan rahoitusmallin kannustavuuden lisäämiseksi toteutuneiden kustannusten koko maan tasolla tehtävää jälkikätestarkistusta lasketaan portaittain lisäämällä malliin niin kutsuttu hyvinvointialueiden omavastuu.

Perustelumuistion mukaan esimerkiksi vuoden 2026 rahoitukseen jälkikätestarkistus tehtäisiin vuoden 2024 toteutuneiden kustannusten perusteella 95-prosenttisesti ja sen jälkeen 90-prosenttisesti vuonna 2027, 80-prosenttisesti vuonna 2028 ja vuodesta 2029 alkaen 70-prosenttisesti. Mallin kannustavuus perustuu siihen, että mikäli alueiden yhteenlaskettu tilikauden tulos

on ylijäämäinen, ei alueiden ylijäämää omavastuun myötä vähennettäisi täysimääräisesti jälkikätestarkistuksessa hyvinvointialueiden rahoituksesta. Lisäksi pelastustoimen riskikertoimen laskennassa käytettäviä tietoja koskevaan sääntelyyn ehdotetaan teknisluonteista tarkistusta.

Rahoituslain perusteluissa (HE 241/2020 vp, s. 944) on todettu, että laskennallisen rahoituksen tasoa ei tulisi täysin irrottaa hyvinvointialueiden toteutuneista käyttökustannuksista, jotta hyvinvointialueilla on edellytykset hoitaa niille osoitetut tehtävät. Jälkikätestarkistukseen kirjattu omavastuu rahoituksen osalta vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta samassa suhteessa kuin hyvinvointialueet valtakunnallisesti sopeuttavat toimintaansa. Omavastuu johtaa siihen, että hyvinvointialueiden on vaikeaa tai mahdotonta tasapainottaa talouttaan Lain hyvinvointialueista 115 § mukaisesti taseeseen kertyneet alijäämät kattaen, kun omavastuu leikkaa syntyneet ylijäämät seuraavien vuosien rahoituspohjasta.

Se, että jälkikätestarkistukseen perustuva rahoituksen tason korotus ei kohdennu juuri niille hyvinvointialueille, joilla kyseisen vuoden rahoitus on jäänyt toteutuneita kustannuksia pienemmäksi, on myös erittäin ongelmallista.

Rahoitusmallin ylikorostuva asukaslukuperusteisuus leikkaa jo nykyisellään kohtuuttomasti sellaisten alueiden rahoitusta, missä väestö vähenee, mutta samaan aikaan voimakkaasti ikääntyy.

Alijäämät ovat syntyneet korkeammilla asukasluvuilla, mutta jälkikätestarkistus tehdään vähentyneen väestömäärän mukaan. Samaan aikaan ikääntyneen väestön kustannukset ovat merkittävästi suuremmat kuin keskimääräiset asukaskohtaiset kustannukset. Tarvekertoimet eivät huomioi tätä vaikutusta läheskään riittävästi. Näin ollen nämä molemmat tekijät leikkaavat jo nykyisellään rahoitusta epäoikeudenmukaisesti. Lisäksi jälkikätestarkistus toteutuu jo tälläkin hetkellä kaksi vuotta toteutuneita kustannuksia myöhemmin.

Lakuluonnoksessa ehdotetaan, että yksittäisille alueille myönnetty lisärahoitus jätetään jatkossa huomioimatta koko maan tasolla tehtävässä jälkikätestarkistuksessa. Tämä muutos on ristiriitainen hyvinvointialueiden rahoituslain 11 § ja 26 § kanssa, koska niissä määritetään, että lisärahoitusta

voidaan myöntää vain, jos rahoituksen taso on todettu olevan riittämätön perustuslaissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen tehtävien järjestämiseen. Eli rahoituksen myöntäminen on edellyttänyt arviointia, että se on välttämätöntä. Lisärahoitus kertoo hyvinvointialueen todellisen kokonaisrahoituksen tarpeen tason, ja on siten huomioitava jälkikäteisrahoituksessa. Rahoituksen jakautumista tulisi kuitenkin muuttaa todellisia tarpeita vastaavaksi ja vähentää ylikorostunutta asukaslukuperusteisuutta.

Hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmään tarvitaan lisää ennustettavuutta ja jatkuvat muutokset eivät tue tätä tavoitetta. Hyvinvointialueen rahoituksen taso vaihtelee voimakkaasti talouden suunnittelukauden aikana, mikä tekee toiminnan johtamisesta erittäin hankalaa. Alueiden on tehtävä nopeita ei tarkoituksen mukaisia säästöratkaisuja talouden tasapainottamiseksi, mihin johtaa myös julkisen talouden organisaation hallintaan täysin sopimaton vaatimus taseeseen kertyneiden alijäämien kattamisesta erittäin tiukassa määräajassa.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Kirjaamo

Valto Käkelän katu 3

53130 Lappeenranta

Vaihde 05 352 000

Faksi 05 352 7800

etunimi.sukunimi@ekhva.fi

www.ekhva.fi

Y-tunnus: 3221313-1

Asiakirja päättyy tähän.